

Перспективні напрями подальших лінгвоконцептуальних досліджень художньої картини світу М. Коцюбинського ми бачимо в аналізі способів вербалізації концептів 'сонце', 'праця', 'сміх', 'краса'. Враховуючи важливість концепту 'земля' у концептуальній картині світу народу, перспективними також є дослідження цього концепту у творчості українських письменників, зокрема модерністів.

Список використаної літератури

1. Коцюбинський М. М. Fata morgana. URL : <https://www.rulit.me/books/fata-morgana-read-191877-1.html> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. Краткий словарь когнитивных терминов. Под общей ред. Е. С. Кубряковой. Москва, 1997. 245 с.
3. Лобур Н. Культ землі в українській мові. *Дивослово*. 1996. № 3. С. 22 – 23.
4. Словник української мови: в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970 – 1980.

*Вероніка Городецька, Наталія Малюга
Кривий Ріг*

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО КОМЕНТУВАННЯ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

У дослідженні акцентовано на проблемі залучення лінгвокультурологічного перекладацького коментування художніх текстів як особливого виду презентації інформації першоджерела задля повного, системного й адекватного усвідомлення змісту, опанування широкого інформаційного тла, що його супроводжує. Зосереджено увагу на власне лінгвістичному, культурологічному та історичному елементах комплексного коментування.

Ключові слова: перекладацьке коментування, лінгвокультурологічний аспект, власне лінгвістичний підхід, культурологічний підхід, історичний підхід, перекладацький метатекст.

The research is focused on the problem of involving linguoculturological translation commenting of literary texts as a special type of presenting information of primary source for full, systematic and adequate understanding of the content, mastering a wide information background that

accompanies it. The attention is focused on the actual linguistic, culturological and historical elements of the complex commenting.

Key words: translation commenting, linguoculturological aspect, actual linguistic approach, culturological approach, historical approach, translating metatext.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Переклад творів художньої літератури передбачає трансляцію багатовимірної авторської інформації. Письменники відображають своєрідну й неповторну національно-мовну картину світу, яка, зазвичай, не збігається зі сприйняттям та усвідомленням світу іншими народами. Під час перекладу українських текстів у перекладача, а відповідно, й читача може виникнути когнітивний дисонанс між звичними для них реаліями життя і тими явищами, що трапляються в іншомовному першоджерелі. Така ситуація не сприяє усвідомленню змісту текстів, підтекстових нашарувань, спричиняє неадекватну реакцію на авторську оцінку подій, залишає поза увагою важливі акценти, зрозумілі носіям мови аналізованих текстів. Тому перекладацькій роботі повинен передувати системний підготовчий етап, що потребує, зокрема, власне лінгвістичного, культурологічного, історичного коментування і дозволить комплексно усвідомити перекладний текст, максимально точно передати його зміст іншою мовою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема перекладацького коментування є актуальною в сучасному мовознавстві, оскільки немає єдиного погляду на проблему класифікації типів коментарів, їх жанрових, композиційних, змістових, стилістичних особливостей, місця і ролі в перекладних текстах. На думку Г. Дондукової, «перекладацьке коментування за змістовим критерієм розподілено на лінгвосеміотичне та лінгвокультурне. Подальша класифікація лінгвосеміотичного коментування передбачає < ... > семантичне, синтаксичне і прагматичне коментування, а лінгвокультурне < ... > – коментування цільової культурної події та відмінностей у культурах мови оригіналу й перекладу» [5, с. 3]. Аналогічна позиція викладена в наукових розвідках українських лінгвістів (Г. Андрієнко [1], Н. Бевз [2], О. Білоус [3], В. Кухаренко [6], О. Чередниченко [7]).

Уважаємо, що акцентування уваги на технологіях перекладу як культурного феномену в міжкультурній комунікації є важливим саме для читацької аудиторії.

Мета запропонованої статті — дослідження шляхів подолання когнітивного дисонансу під час перекладу текстів художньої літератури з української мови; окреслення основних вимог до лінгвокультурологічного перекладацького коментування як особливого виду метатексту. Зазначена мета зумовила постановку таких завдань: 1) визначити тематику текстів, що потребують коментування; 2) запропонувати зразки власне лінгвістичного, культурологічного та історичного коментування.

Виклад основного матеріалу.

I. Переклад текстів української класичної літератури потребує таких лінгвістичних видів роботи (із залученням тлумачних та синонімічних словників):

а) коментування безеквівалентної лексики: 1) назви національного українського жіночого та чоловічого одягу: *вишиванка, віночок, горловина, капор, керсетка, китиці, намисто, орнамент, підбивки, плахта, свита, спідниця, фартух, хустка, чоботи, шаровари, юпка* тощо; 2) назви національних страв і напоїв: *баба з отрібки, борщ до шпундрів з буряками, галушки, зубці, кав'яр, каплуни, книші, коровай, куліш, лемішка, гречаний з часником пантух, просічне з ушками, путря, рябко, саламаха (саламата), сластьони, стовбці, тетеря, шарпанина, юшка з потрухом із галушками, з хляками* тощо; 3) назви національних напоїв: *айвовка, брага, варенуха, деренівка, дулівка кримська, калганка, мед, сивуха, сикизка, сировець, слив'янка* тощо; 4) назви елементів національного житла: *долівка, лава, обереги, ослінчик, покуть, прискринок, причілок, святий куток, скриня, тин, хата, червоний куток* тощо; 5) назви національних символів: *верба, дуб, калина, ковила, мальва, терен, тополя* (тематичне поле «Флора»); *бджола, кінь, лелека, орел, сич, сокіл* (тематичне поле «Фауна»). Наприклад, фрагмент коментування лексики поеми «Енеїда» І. Котляревського: *варенуха* (алкогольний напій із додаванням сухофруктів, горілки, перцю, меду та спецій); *деренівка* (настійка на кизилі); *дулівка кримська* (настійка на айві); *калганка* (горілка, настояна на калгані, рослині із сімейства імбиревих); *сикизка* (настійка на інжирі); *каплуни* (хлібна пісна юшка); *куліш* (страва на

основі житнього борошна навпіл із пшоном); *просілне з ушками* (юшка із солоного м'яса або риби);

б) лінгвістичне коментування незнайомої лексики. Наприклад, коментарі до вірша Лесі Українки «CONTRA SPERM SPERO»: *гетьте* – уживається як наказ відійти від кого-, чого-небудь, покинути, залишити кого-, що-небудь; *тепера* – застаріла форма *тепер*; *вбогий* – який живе в нестатках, злиднях; бідний; *переліг* – заросле травою поле, що свідомо не обробляється кілька років для відновлення родючості ґрунту; земля, що ніколи не оброблялася; цілина; *крем'яний* – твердий, непіддатливий; *владарка* – та, що має владу; *сподіватися* – чекати кого-, що-небудь; дождити; надіятися;

в) аналіз синонімічних рядів задля добору найбільш доцільного перекладу члена ряду. Наприклад, слово *студений* (І. Франко «Чого являєшся мені у сні?») – *байдужий, непривітний, прохолодний, холодний, бездушний, відморожений, замерзлий, заморожений, захололий, змерзлий, крижаний*;

г) робота над переносними значеннями слів (метафоричні епітети і метафори). Наприклад, добір можливих метафоричних епітетів: *осінь – багата, багряна, барвиста, благодатна, вогненна, грибна, дивовижна, довга, дощова, запізніла, заплакана, золота, золотокоса, казкова, красива, несподівана, погана, похмура, прекрасна, пристрасна, рання, руда, святкова, сіра, справжня, суха, східна, тепла, туманна, туманно-дощова, урожайна, холодна, царствена, чарівна, чудова, швидкоплинна, щаслива, яскрава, яскраво-червона*.

II. Культурологічного коментування потребує лексика таких тематичних полів: 1) українські свята і традиції (свято Івана Купала, свято Покрови Пресвятої Богородиці та День українського козацтва; весільні обряди; День Святого Миколая; Різдво; щедрування; колядування; Водохреща); 2) українські національні танці (бойовий гопак); 3) українські міфологічні істоти (Вій, Водяник, Мавка, Перелесник, Чугайстер); 4) українські національні інструменти (бандура, трембіта, тулумбас, цимбали) тощо. Наприклад, *кобза*: народний інструмент, нижні деки якого виготовляють із дерева твердих порід – клена, груші, ясена, бо вони звучать дзвінко, а верхні – з хвойних, зокрема, ялини, смереки, сосни; *бандура*: народний інструмент, для виготовлення

якого використовують вербу, яка звучить м'яко, розмірено; *цимбали*: народний інструмент, верхня дека якого виробляється з ялини або смереки, нижня – із явора; *трембіта*: народний інструмент, який виготовляють із смереки, а мундштук – із явора.

III. Історичного коментування потребують: 1) українські очільники держави та війська (П. Дорошенко, П. Калнишевський, П. Конашевич-Сагайдачний, І. Мазепа, Б. Хмельницький та ін.); 2) історичні епохи, події (Козаччина, Руїна, Розстріляне Відродження та ін.); 3) українські письменники (І. Котляревський, Г. Сковорода, Т. Шевченко, І. Франко та ін.). Наприклад, історична довідка. *Богдан Хмельницький* – український військовий, політичний та державний діяч. Гетьман Війська Запорозького, очільник Гетьманату (1648–1657). Керівник Хмельниччини – повстання проти зловживань коронної шляхти в Україні, що переросло в загальну, очолену козацтвом, визвольну війну проти Речі Посполитої. Перший із козацьких ватажків, якому офіційно надано титул гетьмана. Намагався розбудувати незалежну українську державу, укладаючи протягом свого правління союзи з Кримським ханством та Московським царством. Представник роду Хмельницьких [4].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, перекладацьке коментування становить специфічний метатекст, який є супровідним до основного і в якому представлено нову для читача інформацію, що дозволить максимально наблизитися до авторського задуму, якнайглибше зануритися в чужу національну культуру, відчутти дух іншого народу. У подальшому потребують ретельної підготовки переклади українських художніх творів із послідовним і системним коментуванням, що буде становити окремий жанр лінгвокультурологічного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Андрієнко Т. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2014. Кн. 3. С. 13–17.

2. Бевз Н. Переклад як культурний феномен : герменевтико-комунікативний аспект : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04. Харків, 2010. 20 с.

3. Білоус О. Теорія і технологія перекладу. Курс лекцій : навч. посіб. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. 200 с.

4.Джеджула Ю. Таємна війна Богдана Хмельницького : історико-документальна оповідь. Київ : Молодь, 1995. 224 с.

5.Дондукова Г. Переводческий комментарий как разновидность профессиональной речевой деятельности : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.19. Улан-Удэ, 2013. 24 с.

6.Кухаренко В. Інтерпретація тексту. Вінниця : Нова книга, 2004. 272 с.

7.Чередниченко О. Про мову і переклад : мова в соціокультурному просторі, переклад як міжкультурна комунікація. Київ : Либідь, 2007. 248 с.

*Інна Горячок
м. Хмельницький*

ВИНИКНЕННЯ Й РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Сьогодні соціальні інтернет-мережі відіграють значну роль у житті суспільства .адже вони стали популярним засобом спілкування між людьми. У статті простежується особливості виникнення та розвитку соціальних мереж. Визначено основні їх тематичні типи.

Ключові слова: медіа, соціальні мережі, інтернет.

Today, social networks play a significant role in society, because they have become a popular tool of communication between people. The article traces a the features of the emergence and development of social networks. It was Determined general thematic types.

Key words: media, social networks, internet.

Соціальні мережі – це соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. В інтернеті соціальні мережі мають вигляд сайтів, на яких користувачі можуть створювати персональні сторінки та спільноти для спілкування й поширення інформації серед великої кількості людей. Понад половина користувачів Інтернету зареєстровані хоча б в одній із соціальних мереж, що вказує на їхню популярність. У статті Л. Дубенко називає соціальні мережі віртуальним об'єднанням людей, які обмінюються певною інформацією, що в широкому сенсі є характеристикою безпосередньо поняття «Інтернет». «Причини її існування очевидні: сьогодні люди проводять величезну кількість часу за комп'ютером і звикли обмінюватися інформацією одне з одним, насамперед, в електронному вигляді, адже це, як мінімум,